

Gözlərə nur bəxş edən alim

Hər bir ölkənin, xalqın tarixində elə şəxslər vardır ki, onlar bu xalqın taleyinə öz təsirini göstərir, müəyyən dövrdə sanki bu tarixin səhifələrini yazır, yaradır, sonra isə özlərinin adı da tarixin ən parlaq səhifəsinə çevrilir.

Belə şəxsiyyətlər sırasında Zərifə xanım Əliyeva xüsusi yer tutur. Zərifə xanım qayğıkeş ana, sadıq həyat yoldaşı, tanınmış həkim, görkəmli alim və ictimai xadim kimi mənalı həyat yolu keçmişdir. Bu şərəfli ömrə nəzər yetirsək, Zərifə xanımın hər zaman həyatda onun üzərinə düşən hər bir vəzifəni layiqincə yerinə yetirdiyinin şahidi olarıq.

Zərifə xanım Əliyeva dövrünün görkəmli dövlət və ictimai-siyasi xadimi, elm fədaisi, böyük şəxsiyyət Əziz Əliyevin ailəsində dünyaya göz açmışdır. Görkəmli dövlət xadimi, əməkdar həkim Əziz Əliyev şərəflə yaşadığı ömür yolunda istər ziyalı, alim olaraq, istərsə də mühüm vəzifələrdə çalışarkən hər zaman xalqın üzleşdiyi problemlərin həllinə köməklik göstərmiş, insanlara yardım etmiş, gənc kadrların hazırlığını önə çəkmiş, böyük nüfuz qazanmışdır. Bu, bəzən özünü bütünülklə bir kökün, nəslin qolbudağında da göstərir.

Dünyaya gələn Zərifə valideynlərində Vətənə layiqli övlad olacağı, xalqına xidməti hər şeydən ümdə biləcəyi arzulər oyatmış, ümid çıraqı yandırmış və onunla bağlı ümidləri doğrultmuşdur. Bu arzuları çin oldu. O, ömrü boyu bu əqidəyə sadıq olaraq ailənin adını daha da ucalıqlara qaldırdı.

Üzeyir Hacıbəyli, Müslüm Maqomayev, Mirəsədulla Mirqasımov, Bülbül, Səməd Vurğun kimi görkəmli şəxsiyyətlər ilə ünsiyyətdə olan ailə mühitində böyüdükcə Zərifə uşaqlıq və gənclik yaşlarından Azərbaycan ziyalisının ən gözəl səhiyyətləri ilə boy atır, böyüyürdü.

Bunun bəhrəsi isə yüksək mədəniyyət, geniş intellekt, insanpərvərlik, vətənpərvərlik zirvələrinə can atması və iylənməsi olmuşdur. Şübhəsiz ki, bu keyfiyyətlərini özündə ehtiva edən Zərifə xanımın bir şəxsiyyət kimi yetişməsinin rüşeymləri ən əvvəl onun zəngin genetik köklərinə bağlıdır.

Zərifə xanım atasının həyatda keçdiyi ömür yolunu özünə örnək götürmüşdür. Azərbaycan qadınına xas olan daxili gözəllik, milli xüsusiyyətlər tərbiyə, davranış, ailəyə bağlılıq, sədaqət kimi dəyərlərdən, o, anası Leyla xanımın tərbiyəsindən, nəvazişindən yiyələnmişdir.

Ömrünü tibb elminə həsr etməyi və insanlara şəfa verməyi qarşısına məqsəd qoyan Zərifə orta məktəbi bitirdikdən sonra ixtisasını yaşamaq hüququnun özlündə duran sağlamlıq hüququna həsr etmək niyyəti ilə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olur, mükəmməl təhsil alaraq, 1947-ci ildə institutu əla qiymətlərlə bitirir. İnstitutu bitirərək insanların gözüne nur verən nəcib bir sənət səssib, göz həkimi kimi kamil mütəxəssis olur. Zərifə xanım nursuz gözlərə işıq paylamaq, dünyanın füsunkar gözəlliyinə həsrət qalan insanlara həyat eş-

qini qaytarmaq arzusunda idi. Bu çətin peşənin həyata keçirilməsində də o, asan yollar axtarmır. Elə bu məqsədlə də, Azərbaycanda gözü zədələyən və ağır nəticəyə, hətta tam korluğa səbəb olan traxoma infeksion xəstəliyinin geniş yayıldığı bir dövrdə Zərifə xanım traxoma xəstəliyinə qarşı aparılan müalicəvi və profilaktik tədbirlərin təşkilində və həyata keçirilməsində fəal iştirak edir, konkret müalicə təcrübəsindən faydalanaraq, ölkəmizdə traxoma xəstəliyinin daha geniş yayıldığı rayonlara gedir, həkim-oftalmoloqlara məruzələr oxuyur, əhali arasında çoxlu maarifləndirici söhbətlər aparırdı.

Ölkəmizi бүrүйən bu belə ilə daha mükəmməl mübarizə aparmaq məqsədilə Zərifə xanım elmi işçi kimi fəaliyyətə başlamış, aspirantura daxil olmuş, praktik əməli həkim fəaliyyəti ilə yanaşı elmi axtarışlarını davam etdirmişdir. Müxtəlif göz xəstəliklərinin müalicə və profilaktika tədbirlərinin işlənilib hazırlanması ilə məşğul olan Zərifə xanım elmi axtarışlarını da ilk əvvəl traxoma infeksion xəstəliyini dərinədən öyrənməyə və müalicəsinə həsr edir.

Bir sıra ciddi elmi məsələlər sırasında Zərifə xanım ömrü boyu insanların peşə və iş şəraiti ilə bağlı əmələ gələn göz xəstəlikləri problemlərinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Odur ki, o, bir sıra məsələlərə, o cümlədən yod-sənaye müəssisələrində, neft-kimya sənayesində çalışan şəxslərin görmə orqanlarına təsir edən amillərə əsas diqqəti yönəltmiş və dəyərli tövsiyələr vermişdir. O zaman, Bakının və Sumqayıtın bir sıra sənaye müəssisələrinin, o cümlədən şin zavodunun səxlərində və laboratoriya şəraitində elmi müşahidələr və təcrübələr aparmışdır. Genişmiqyaslı klinik və təcrübi tədqiqatlar nəticəsində alim zəhərli maddələrin görmə orqanına təsirinin əsas qanunauyğunluqlarını müəyyən etmişdir.

Həmin dövrdə Zərifə Əliyeva həm də həkim kimi uğurlu cərrahiyyə əməliyyatları aparır, xəstələrə məsləhətlər verir, fəaliyyəti bütün oftalmologiya müəssisələrini əhatə edirdi. Bununla yanaşı o, göz xəstəlikləri üzrə təkmilləşdirmə kurslarında dinləyici həkimlərlə də pedaqoji iş aparır.

Zərifə xanımın həyatını həsr etdiyi elmi və həkim kimi fəaliyyətindən çox yazmaq olar. Yalnız onu deyə bilərik ki, o, öz fəaliyyəti və elmi yenilikləri ilə Azərbaycan oftalmologiyasının adını bütün dünyada ucaltırmışdır.

1977-ci ildə onun təşəbbüsü ilə Bakıda ilk dəfə olaraq Ümumittifaq Oftalmoloqlar Elmi Cəmiyyəti İdarə Heyətinin plenumu keçirilmişdir. Dünya şöhrətli alimlərin və mütəxəssislərin iştirak etdiyi bu mötəbər tədbir Azərbaycanda tibb elminin bu sahəsinin gələcəyi, onun inkişafı naminə ən tanınmış elmi mərkəzlərlə birgə tədqiqatların aparılması, peşəkar kadrların hazırlanması üçün böyük imkanlar yaratmışdı.

Azərbaycanda traxomanın kökünün kəsilməsini qarşısına məqsəd qoyan Zərifə xanım bu problemin nə qədər çətin və müəkkəb olduğunu çox yaxşı bilir, lakin bu istiq-

mətdə yorulmadan fəaliyyət göstərir, insanların gözlərinə nur qaytarırdı.

Azərbaycan oftalmologiya elminin yüksəlişində böyük xidmətləri, tibbin bu sahəsinə dair fundamental elmi əsərlərin müəllifi olan Zərifə xanım gənc alimlərin yetişməsində də mühüm səylər göstərmişdir.

Onun elm və səhiyyə sahəsindəki çoxşaxəli, səmərəli fəaliyyəti xalqımız və dövlətimiz tərəfindən öz layiqli qiymətini almışdır. Böyük xidmətlərinə, çoxillik elmi-tədqiqat işlərinin nəticələrinə görə professor, SSRİ Tibb Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü Zərifə xanım 1983-cü ildə Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü seçilmişdir. 12 monoqrafiya, dərslər və dərslər vəsaitinin, 200-ə yaxın elmi publikasiyanın, 1 ixtirə və 12 səmərələşdirici təklifin müəllifi olan Zərifə xanımın fəaliyyətinə daim yüksək qiymət verilmiş, bir sıra orden və medallarla təltif olunmuş, Azərbaycanın əməkdar elm xadimi fəxri adına layiq görülmüşdür.

Bu uğurlarının səbəbi isə həm seçdiyi sahə üzrə böyük elmi fəaliyyəti, axtarışları, nəticələri, tapıntıları, həm də bunları təcrübədə tətbiq edib, minlərlə insana gözüünün nurunu qaytarması olmuşdur.

Görkəmli oftalmoloq alim Zərifə xanımın həyat amalı və həkim mövqeyi bu gün də bir nümunədir. O, belə deyirdi: “Yalnız o şəxs əsl həkimdir ki, xəstənin ağrılarına məhz özünün ağrıları hesab edir. Belə bir həkim üçün hər dəfə xəstəni qəbul etmək, hər dəfə xəstəliyə düşər olmuş insanla söhbət etmək həm xəstə qarşısında, həm də cəmiyyət qarşısında, ən başlıcası isə öz vicdanı qarşısında əxlaqi məsuliyyət deməkdir”.

İctimai fəallığı ilə də fərqlənən Zərifə xanım ömrü boyu böyük ictimai iş aparmış, keçmiş SSRİ-nin Sülhü Müdafiə Komitəsinin üzvü, Azərbaycan Sülhü Müdafiə Komitəsi sədrinin müavini, “Bilik” Cəmiyyəti İdarə Heyətinin və keçmiş İtifaqın Oftalmoloqlar Elmi Cəmiyyəti İdarə Heyətinin fəal üzvü olmuşdur.

Bütün bu geniş elmi fəaliyyəti, xəstələrə qayğısı ilə yanaşı Zərifə xanım eyni zamanda vəfali həyat yoldaşı və qayğıkeş ana olmuşdur.

Zərifə Əliyevanın xanımı olduğu ailə Azərbaycan dövlətinə iki Prezident bəxş etmişdir. O, həm ulu öndər Heydər Əliyevin həyat yoldaşı, həm də Prezidentimiz İlham Əliyevin anası olmuşdur. Bu ailənin möhkəm və uzun ömürlülüüyünün zəmanəti isə qarşılıqlı məhəbbət, sədaqət, əqidə və səfqlik üzərində qurulduğu olmuşdur.

Zərifə xanımın Azərbaycan xalqının çətin dövrlərdə xilaskarı olan dünya şöhrətli siyasi və dövlət xadimi Heydər Əliyevin vəfali həyat yoldaşı olmuşdur. O, yorulmadan ölçüyəgəlməz gərgin fəaliyyət göstərən Heydər Əliyevlə Azərbaycanın inkişafı yolunda çiyin-çiyinə həyat yolu keçmiş və hər zaman ona mənəvi dəstək olmuşdur. Ulu öndər Zərifə xanımın xatirəsinə həsr olunmuş gecədə çox kövrəkliklə söylədiyi kimi: “...Mənim üçün o, birinci növbədə böyük bir insan idi. Zərifə xanım sədaqətli həyat yoldaşı, çox mehriban ana, mənim ailəmi, mənim uşaqlarımı, mənim nəvələrimi yaşadan, böyüdən bir fədakar insan kimi qəlbində yaşayır...”.

Akademik Zərifə xanımın həyatda layiq görüldüyü və əldə etdiyi çoxsaylı fəxri adların, diplomların,

statusların ən layiqlisi onun ANA olması idi. O, gündəlik işinin gərginliyinə baxmayaraq, daim övladlarının tərbiyəsinə xüsusi diqqət yetirən və böyük ürəyi olan ana idi. Cənab İlham Əliyev anasının 90 illik yubileyində bu sözləri demişdi: “Zərifə xanım böyük lider, ulu öndər Heydər Əliyevin ömür-gün yoldaşı idi. Bütün işlərdə ona dayaq olurdu, onu dəstəkləyirdi. Ailəmizdə olan ab-hava, mühit, valideynlər arasında olan münasibətlər əlbəttə ki, bizi də tərbiyə edirdi. Yəni, ailədə tərbiyəni valideynlərin münasibətlərini görərək alırdıq. Əlbəttə, 1970-ci illərdə - Heydər Əliyev Azərbaycanda birinci katib vəzifəsində işlədiyi dövrdə Heydər Əliyevin həyat yoldaşının əlbəttə ki, müxtəlif imtiyazları və üstünlükləri ola bilərdi. Ancaq Zərifə xanım çox sadə bir insan idi, heç vaxt büruzə vermirdi ki, Heydər Əliyevin - birinci katibin həyat yoldaşdır. Həmişə onun yanında sadə insanlar olurdu. O, həmişə sadə insanların əhatəsində olurdu. Çox təvəzökar idi.”

Bu xanım xalqımızın zəngin milli-mənəvi dəyərlərini öz şəxsi həyatında yaşadan və gələcək nəsillərə ötürən, əqidəsinə sadıq bir şəxsiyyət idi. İllər boyu harada çalışmasından, hansı vəzifəni tutmasından asılı olmayaraq, onun sadəliyini, təvəzökarlığını, nəcibliyini və kübarlığını heç nə dəyişə bilməmişdi. Həmişə insanlarda müsbət keyfiyyətlər görməyə çalışır, yaxşılara dəyər verməyi bacarırdı.

Azərbaycan Elmlər Akademiyasında elmi katib kimi çalışdığım dövrdə akademik Zərifə xanımın Rəyasət Heyətinin iclaslarında iştirak edərək, gənc elmi işçilərə tövsiyələrinin və onun insanlarla səmimi ünsiyyətinin şahidi olmuşam.

Zərifə xanımın fəaliyyəti hər zaman parlaq olmuşdur. O, bütün həyatı boyu xeyriyyəçiliklə məşğul olmuş, onun simasında yüksək mədəniyyət, əsl ziyallıq, alicənablıq - bütün bu gözəl amillər birləşmişdi.

Tam əminliklə demək olar ki, Zərifə Əliyeva Azərbaycan xanımına xas olan bütün xüsusiyyətləri özündə toplamış, gözəl həyat yoldaşı, ana və nənə olmuşdur.

Heydər Əliyevin sözlərinə görə, “o mənə sadəcə ömür-gün yoldaşı deyildi. O mənə dost, dayaq idi. İşimin çətin olduğu bütün dövrlərdə ailəm haqqında çox rahat düşünürdüm. Çünki mənim Zərifə Əliyeva kimi sədaqətli, cəfakəş, fədakar ana olan ömür-gün yoldaşım var idi”.

Bu ailənin möhkəmliyinin özlündə qarşılıqlı məhəbbət, mənəviyyət, əqidə, həyatı yaşamaq və dərk etmək tərz, insani keyfiyyətləri üzərində bir-birinin qarşılıqlı olaraq həmahəngliklə düşünməsi və tamamlanması olmuşdur.

Onların milli dəyərlərimizə əsaslanmış ailə ənənələri, bir-birinə ən çətin gündə belə dayaq olmaları bu gün də hər bir Azərbaycanlı ailəsi, xüsusilə də gənc ailələr üçün böyük örnək və kamillik məktəbidir.

Zərifə xanımı tanıyanlar, həmkarları, xarici ölkələrin alimləri onu bir dost, sədaqətli, alicənab, sadə və xeyirxah insan kimi xatırlayır, görkəmli alim və tanınmış həkim olduğunu, ona müxtəlif məsələlərlə

bağlı müraciət edənləri təmkinlə dinləyərək mümkün köməkliliyi göstərdiyini bildirirlər. Həm də onlar Zərifə xanımı heç də hamıya qismət olmayan hər bir insanı sevmək kimi böyük bir qabiliyyətin sahibi, fəal ictimaiyyətçi və nəvazişkar insan olaraq xatırlayırlar.

Təəssüf ki, Zərifə xanımın həyatı çox uzun sürmədi, tez qırıldı. Lakin, o, qısa dövrdə böyük ömürlərə siğmayan şərəfli və mənalı bir həyat yaşadı. Onun əməlləri ilə adı bu gün də nəinki yaxınlarının və həmkarlarının, hər bir soydaşımızın xatirəsində qalır. Bu gün Zərifə xanımın vaxtilə yaşadığı küçə, onun Azərbaycana böyük töhfəsi olan Oftalmologiya Mərkəzi, paytaxtda və regionlarda bir çox təhsil və səhiyyə ocaqları onun adını daşıyır.

Alim kimi böyük zirvələri fəth edən akademik Zərifə xanım Əliyevanın elmi nailiyyətlərindən, yaratdığı böyük elmi məktəbdən bu gün də Azərbaycan səhiyyəsi və insanlar yararlanır. Onun elm sahəsində davamçıları alimin irsindən indi də faydalanırlar. Özündən sonra qoyduğu elmi yeniliklərin müasir dövrdə tətbiq edilməsi, əsərlərinin, monoqrafiyalarının, dərslərlərinin bu gün də öz aktuallığını itirməməsi onun böyük alim olduğunu bir daha sübut edir.

Azərbaycanı dünyada tanıdan, ölkəmizin hərtərəfli uğurlu inkişafına nail olan və bayrağımızı daim zirvələrdə yüksəldən möhtərəm Prezidentimizin insanlara yönəlik fəaliyyəti, həyat kredosunun formalaşması, vətənpərvərliyi, insanpərvərliyi, ailəsinə münasibəti də şübhəsiz ki, valideynlərinin təsiri altında yetişməsi olmuşdur.

Bu ailənin ənənələrini yaşadan, bütün sahələrin inkişafına xüsusi diqqət yetirən, səhiyyəmizin, təhsilimiz, mədəniyyətimizin inkişafına böyük töhfələr verən, Zərifə xanım Əliyevanın qoyduğu nəciblik və xeyirxahlıq yolunu uğurla davam etdirən Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, YUNESKO və İSESCO-nun xoşməramlı səfiri, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın fəaliyyəti də xalq tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Tanınmış ailənin övladı və daha sonra belə nüfuzlu bir ailənin gəlini olan Mehriban xanımın bugünkü fəaliyyəti də müasir dövrdə Azərbaycan xanımının siması dünyaya tanır.

Zərifə xanım həyatı boyu sadə, qayğıkeş və xeyirxah insan kimi yaşamış və sevilmiş, gördüyü işlər hər zaman mənəvi zənginlik, səmimiyyət və milli dəyərlər üzərində qurulmuş və hər bir qadın üçün dəyərli bir nümunədir.

Müstəqil Azərbaycanın qurulmasını və ölkəmizin sürətli inkişafını görmək Zərifə xanıma nəsib olmasa da, ölkə başçısı İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın fəaliyyətləri ilə bütün sahələrdə olduğu kimi, bu gün səhiyyəmizin, tibb elminin tərəqqisi və oftalmologiya sahəsində də əldə edilən uğurlar görkəmli alimin ruhunu hər zaman şad edəcəkdir.

professor Elmira SÜLEYMANOVA,
Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil
(Ombudsman).